

Analysis of the Content of the Speeches of Razavi Holy Shrine in the Decade of Dignity

Hamid Masoudi¹, Raha Shekofte², Mohammad Hosein Mohammad Zade³

1. Assistant Professor, Department of Sociology, University of Birjand, Birjand, Iran (Corresponding Author): hmdmasoudi@birjand.ac.ir
2. PhD in Economic Sociology and Development, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran: rshekofte78@gmail.com
3. PhD in Quranic Sciences and Hadith, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran: M.h_1346@Yahoo.com

Article Info

Abstract

Article Type:
Research Article

Article History:

Received:
April 16, 2024

In Revised Form:
September 10, 2022

Accepted:
May 17, 2024

Published Online:
May 21, 2024

Keywords

This article has been done in order to examine the content of the speeches of the shrine in the decade of dignity. Its analysis is based on the three key dimensions of the Islamic revolution, religious culture and Razavi culture, using 59 lectures and a codebook. The method used in this study is content analysis. The findings show that 80% of the lectures are suitable for content analysis. The most lectures in Imam Khomeini's portico were given by Mr. Mandegari and Mr. Aali with an average duration of 31 minutes. About 80% of the lectures were public and 20% were only for women. In general, the most attention is paid to the religious culture index with 69%, followed by the Islamic Revolution index with 19% and the Razavi culture index with 11%. The most repeated dimensions in the speeches of the Decade of Dignity are: Religious education from the perspective of Islam, dignity and freedom, the role of knowledge in pilgrimage, human dignity in the Qur'an, hypocrisy and hypocrites in Islam, forgiveness and altruism, mother's position in education, kindness and behavioral kindness, the position of Haqrat Masoumeh (as), knowledgeable kindness and love, the position of Imam's descendants (Imam Zādegan), the model of not following the arrogant, compassion and Jihadi management, the relationship between religion and politics, interaction with the deprived, work and entrepreneurship in Islam, protection of Islamic unity, resistance economy, economic and constitutional way and Sheikh Fazlullah; Therefore, it has been concluded that the dispersion of the content of the lectures is high, and on the other hand, some speakers have also tried to develop the scope of their concepts. Some have given short and some long speeches.

Speech, Decade of Dignity, Sermon, Aṣṭan Quds Razavi, Content Analysis, Imam Riḍā (as).

Cite this The Author (s): Masoudi, H., Shekofte, R., Mohammad Zade, M., (2024). Analysis of the Content of the Speeches of Razavi Holy Shrine in the Decade of Dignity: Quarterly Scientific Journal of Farhang Razavi Year 12, Issue 1, Spring 2024, Serial Number 45- (83-112)- . [DOI:10.22034/farzv.2022.347860.1779](https://doi.org/10.22034/farzv.2022.347860.1779)

problem statement

This paper explores the enduring influence of religious speeches in the contemporary age. Despite the proliferation of technology and various communication channels, evidence from psychology and sociology suggests that face-to-face preaching remains a potent tool for transmitting information, particularly on religious matters (Anschel & Smith, 2014).

Religious leaders, empowered by their connection to faith communities and expertise in religious texts, hold a unique position. Their regular sermons and public appearances cultivate social trust and spiritual authority, granting them significant influence over the thoughts and behaviors of believers (Jawaheri et al., 2015). Religious speech, a practiced art and technique, demonstrably impacts society. Due to its focus on the auditory modality, it can be argued to hold a greater sway over audiences compared to visual media (further research is needed to explore this point). Analyzing the content of such speeches is crucial for understanding their impact.

This study focuses on the speeches delivered at Aṣṭan Quds Razavi, a prominent organization within the Shi'a world known for disseminating the teachings of Imam Reza. Given its esteemed position, Aṣṭan Quds Razavi prioritizes the content of its sermons. This research specifically analyzes speeches delivered during the "Decade of Dignity" observances, aiming to identify the thematic content and its potential effects.

Research method

This study employed content analysis to examine speeches delivered during the 2016 commemoration decade of Imam Reza's shrine (Motahar Razavi). Content analysis is a systematic research method used to extract and analyze data from textual materials (Krippendorff, 2018). It allows researchers to describe communication content, infer meaning, and understand the context of communication production and reception.

The research population encompassed all speeches delivered during the commemoration period, totaling over 59. Due to the manageable sample size, a census approach was adopted, analyzing all speeches rather than employing sampling techniques.

Reliability, a cornerstone of rigorous research, was assessed following data collection. In content analysis, coder agreement is a key indicator of reliability. This study utilized the Kappa coefficient to evaluate coding consistency across different stages.

The developed codebook included 20 thematic categories classified under three overarching themes: Razavi culture, religious culture, and the Islamic Revolution. Additionally, descriptive data was collected on various speech characteris-

tics, including date, speaker name, duration, location, audience gender, and topic. This codebook was provided by the research sponsor.

Research findings

Content Analysis of Speeches Delivered During the keramat Decade

This section presents a descriptive analysis of the examined speeches.

Speech Categorization: The speeches were categorized into two main groups: relevant and irrelevant to the Decade of Dignity theme. Irrelevant speeches included those containing extraneous sentences, question-and-answer segments, or content unrelated to the commemoration. Approximately 80% of the speeches ($n > 47$) satisfied the criteria for content analysis, while the remaining 20% ($n < 12$) were excluded due to thematic irrelevance.

Speech Duration: The average speech duration was 31 minutes, falling within a moderate range. Speech lengths varied, with the shortest recorded at 12 minutes and the longest at 50 minutes.

Speaker Analysis: Speaker delivery times were also analyzed. Some speakers, including Aminnia, Tolai, Helvaian, Rafiei, Farazinia, Golzadeh, Ganji, Loqmani, and Mandazi, tended to deliver shorter speeches in most cases. Conversely, speakers such as Mediz, Heydarzadeh, Aali, Mandadi, Mahdovina, Mirhosseini, and Nejati were more likely to deliver longer lectures. Notably, Mr. Mandaghad presented speeches across all three observed time categories (short, medium, long).

Speech Location: The location of speech delivery was documented. The majority (34%) of speeches were held in the Imam Khomeini portico. Other locations included the Awan Maqsoura (21%), Jame Razavi Sahn (19%), Dar al-Hikma portico (17%), and Sahneh El-Heglab (8%).

Audience Demographics: Audience demographics were also examined. Roughly 80% of the speeches were delivered to public audiences, while the remaining 20% were targeted specifically towards women.

Thematic Analysis: Thematic content analysis focused on three primary dimensions: Razavi culture, religious culture, and the Islamic Revolution. Razavi Culture: The most frequently addressed concepts within the Razavi culture dimension were: Exemplar of forgiveness and altruism displayed by the Ahl al-Bayt (39%); Expressions of love and kindness in the conduct of Imam Reza (31%); Role of Imam Reza as a descendant of Prophet Muhammad (12%); Kindness in leadership and social justice (12%); Interaction of Imam Reza with the underprivileged (11%); Imam Reza's role in preserving Islamic unity (5%); Economic life of Imam Reza (less than 1%).

Religious Culture: The most prominent themes within the religious culture dimension were: Religious education in Islam (53%) Importance of knowledge

during pilgrimage (11%) Human dignity in the Quran (10%) Hypocrisy in Islam (8%) Role of mothers in education (5%) Significance of Prophet Razavi (4%) Importance of kindness and compassion (4%) Role of Imamzadegan (3%) Work ethic and entrepreneurship in Islam (1%) Resistance economy (less than 1%).

Discussion and conclusion

This study analyzed the content of speeches delivered at a shrine during the “Decade of Dignity.” Eighty percent of the identified lectures were deemed suitable for content analysis. A majority of the lectures were delivered by Mr. Mandadi and a prominent professor. The average speech duration was 31 minutes, with most delivered in Imam Khomeini’s portico. Public lectures comprised 80% of the sample, with the remaining 20% targeted solely towards women.

Thematic analysis revealed that concepts related to Razavi culture were most prominent. These focused on the Ahl al-Bayt (peace be upon them), models of forgiveness and altruism, and characteristics of love and kindness exemplified by Imam Reza and scholarly figures from the Prophet Muhammad’s family. Within the religious culture index, the most frequently addressed topics were the model of compassion in life and jihadi management, religious education from an Islamic perspective, the role of knowledge in pilgrimage, and human dignity as reflected in the Quran. The Islamic Revolution index primarily focused on themes of dignity and freedom, the model of disobeying the arrogant, and the relationship between religion and politics.

Overall, the religious culture index received the most attention (69%), followed by the Islamic Revolution index (19%) and the Razavi culture index (11%). The most frequently recurring themes included religious education from an Islamic perspective, dignity and freedom, the role of knowledge in pilgrimage, human dignity in the Quran, hypocrisy and hypocrites in Islam, forgiveness and altruism, the role of mothers in education, behavioral kindness, the status of Hazrat Reza, kindness and loving-kindness, the role of Imams, the model of disobeying the arrogant, compassion and jihadi management, the relationship between religion and politics, interaction with the disadvantaged, work and entrepreneurship in Islam, protection of Islamic unity, resistance economy, Islamic lifestyle (economic and constitutional), and the legacy of Sheikh Fazlullah.

References

- Eftekhari, Asghar & Nahazi, Gholamhossein (1389). “Public security in the thoughts and statements of the Supreme Leader”. *Law enforcement knowledge*, Autumn 2019, period 12, number 3 (series 48), pp. 7-49.
- Afkhami, Ali; Abedini, Cyrus; Mahmoudi Bakhtiari, Behrouz (2017). “Critical discourse analysis of Donald Trump’s speeches on immigrants”. *Sociolinguistics*,

second year, number 1, Summer 2017, pp. 51-61.

Anshel, MH & Smith, M. (2014). The role of religious leaders in promoting healthy habits in religious institutions. *Journal of religion and health*, 53(4), 1046-1059.

Ishani, Tahereh & Nemati Qazvini, Masoumeh (2013). "Analysis of Hazrat Zainab's sermon in Kufa based on Searle's speech act theory". *The ship*, The twelfth year special for hadith, number 45, Winter 2013, pp. 25-52.

Burden, Lawrence (1374). *Content analysis*. Translated by Maleeha Ashtiani and Mohammad Yemeni Dozi Sorkhabi. Tehran: Shahid Beheshti Publications.

Pahlavannejad, Mohammad Reza & Rajabzadeh, Mehdi (1389). "Textual analysis of Imam Reza's pilgrimage based on speech act theory". *Philosophy and Kalam (Islamic Studies)*, Fall and winter 2019, period 42, number 85, pp. 37-54.

Javaheri, Fatima; Serajzadeh, Seyed Hossein; Urei, Niloufer (2015). "Sociological analysis of religious propaganda's orientation towards health; Subject of study: Missionaries and audience of religious lectures in Qom city". *Culture strategy*, number 33, Spring 2015, pp. 67-91.

Rife, Daniel; Lacey, Stephen; Fico, Frederic J. (2014). *Analysis of media messages (application of quantitative content analysis in research)*. Translated by Boroujerdi Alavi. Tehran: Soroush Publications.

Intellectual, Cobra & Mohammadi Rakati, Danesh (1388). "Analysis of the literary discourse of Hazrat Zainab's sermons". *The ship*, Spring 2018, period 6, number 22 (Hazrat Zainab), pp. 127-149.

Elzin, Hatem (2015). "Using rhetorical triangle in the speeches of the Secretary General of Hezbollah, Seyyed Hassan Nasrallah". *World media magazine - Persian version*, number 21, Spring and summer 2015, pp. 30-51.

Ayin al-Din, Abbas & Poral, S. Eid (2018). "Analysis of the qualitative content of the speeches of the head of the 19th government (Hasan Rouhani) at the United Nations with an inductive approach". *Research is an opinion*, number 26, pp. 35-58.

Fawzi, Yahya; Hassanpour, Saber; Alizadeh Silab, Qudsi (2014). "Statistical and content analysis of Imam Khomeini's (RA) speeches in 1341-1368". *Islamic Revolution Studies*, number 43, Winter 2014, pp. 179-192.

Krippendorff, Kloss (1378). *Content analysis*. Translated by Houshang Naibi. Tehran: Rosh Publications.

Lal Alizadeh, Mohammad; Motahari, Ali; Mirzakhani, Abed (2019). "Leadership governance model; Analysis of the content of Nowruz speeches in the first two terms of the presidency, 2004 and 2012". *Social theories of Muslim thinkers*, period 10, number 1 (consecutive 18), pp. 83-10

تحلیل محتوای سخنرانی‌های حرم مطهر رضوی در دهه کرامت

حمید مسعودی^۱، رها شکفته^۲، محمدحسین محمدزاده^۳

hmdmasoudi@birjand.ac.ir

rshekoft78@gmail.com

M.h_1346@Yahoo.com

۱. نویسنده مسئول، استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران. رایانامه:

۲. دکتری جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. رایانامه:

۳. دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. رایانامه:

اطلاعات مقاله	چکیده
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۲۸	این مقاله به‌منظور بررسی محتوای سخنرانی‌های حرم در دهه کرامت انجام گرفته است. تحلیل آن بر اساس سه بعد کلیدی انقلاب اسلامی، فرهنگ دینی و فرهنگ رضوی و با استفاده از ۵۹ سخنرانی و یک کدنامه انجام شده است. روش استفاده‌شده در این بررسی تحلیل محتواست. یافته‌ها نشان می‌دهد که ۸۰ درصد سخنرانی‌ها برای تحلیل محتوا مناسب تشخیص داده شده است. بیشترین سخنرانی در رواق امام خمینی (ره)، توسط آقای ماندگاری و استاد عالی با متوسط مدت زمان هر سخنرانی ۳۱ دقیقه انجام شده است. حدود ۸۰ درصد سخنرانی‌ها به‌صورت عمومی و ۲۰ درصد صرفاً برای بانوان بوده است. به‌طور کلی بیشترین توجه به شاخص فرهنگ دینی با ۶۹ درصد و سپس شاخص انقلاب اسلامی با ۱۹ درصد و شاخص فرهنگ رضوی نیز با ۱۱ درصد است. بیشترین ابعاد تکرار شده در سخنرانی‌های دهه کرامت به‌ترتیب تربیت دینی از منظر اسلام، کرامت و حریت، نقش معرفت در زیارت، کرامت انسان در قرآن، نفاق و منافقین در اسلام، گذشت و نوع‌دوستی، جایگاه مادر در تربیت، محبت و مهربانی رفتاری، مقام حضرت معصومه <small>علیها السلام</small> ، مهربانی و محبت معرفتی، جایگاه امام‌زادگان، الگوی تبعیت نکردن از مستکبران، رأفت و مدیریت جهادی، نسبت دین و سیاست، تعامل با محرومان، کار و کارآفرینی در اسلام، صیانت از وحدت اسلامی، اقتصاد مقاومتی، سیره اقتصادی و مشروطه و شیخ فضل الله است؛ بنابراین این نتیجه عاید شده است که پراکندگی محتوای سخنرانی‌ها بالا بوده و از سوی دیگر برخی سخنرانان نیز تلاش کرده‌اند دامنه مفاهیم خود را توسعه دهند. برخی کوتاه و برخی بلند سخنرانی کرده‌اند.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۲/۲۸	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۲۸	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۳/۰۱	
کلیدواژه‌ها	سخنرانی، دهه کرامت، خطبه، آستان قدس رضوی، تحلیل محتوا، امام رضا <small>علیه السلام</small> .

استناد: مسعودی، حمید، شکفته، رها، محمدزاده، محمدحسین: (۱۴۰۳). تحلیل محتوای سخنرانی‌های حرم مطهر رضوی در دهه کرامت: فصلنامه علمی پژوهشی فرهنگ رضوی، سال ۱۲، شماره ۱، بهار، شماره پیاپی ۴۵ - (۱۱۲-۸۳).

[DOI:10.22034/farzv.2022.347860.1779](https://doi.org/10.22034/farzv.2022.347860.1779)

ناشر: بنیاد بین المللی فرهنگی هنری امام رضا (علیه السلام)

۱. بیان مسئله

در دنیای امروز با همه فناوری و ارتباط مستقیم و غیرمستقیم انسان‌ها با یکدیگر و همچنین طبق ادله روان‌شناسی و جامعه‌شناسی، بخش عظیم انتقال اطلاعات مؤثر به ویژه مسائل دینی از طریق سخنرانی و به اصطلاح سنتی منبر رفتن و تبلیغ چهره‌به‌چهره انجام می‌شود. تبلیغ چهره‌به‌چهره کار اساسی و زیربنایی است که در مسیحیت به خوبی نمایان است و انجام می‌شود. این مسئله از لحاظ علمی نیز به اثبات رسیده است. با وجود اینکه فناوری معاصر، لوح فشرده، اینترنت و موبایل تاثیر زیادی دارد؛ اما در فضای تبلیغ چهره‌به‌چهره و محیط قرار گرفتن اهمیت ویژه‌ای می‌یابد. در تبلیغات چهره‌به‌چهره شرایط زمانی و مکانی نیز باید به گونه‌ای باشد که مخاطب خسته نشود.

مبلغان مذهبی به علت جایگاهی که از رهگذر پیوند با مذهب به دست آورده‌اند و همچنین به دلیل برخورداری از مهارت‌های ارتباطی، تسلط بر متون دینی و بهره‌مندی از مخاطبان عام روزانه، هفتگی و ماهانه در مجموع از این قابلیت برخوردارند که مردم را به سمت سبک‌های زندگی سالم هدایت کنند. گرایش رهبران دینی به موعظه درباره فضایل سبک زندگی سالم به‌ویژه اگر در متون مقدس ریشه داشته باشد، تقویت‌کننده عادات سالم در زندگی است (آنشل و اسمیت، ۲۰۱۴: ۱۴).

سخنران در تبلیغات چهره‌به‌چهره باید حد متوسط را در نظر بگیرد و در سطحی صحبت کند که مخاطب کلام او را به راحتی درک کند نه سطحی و روئینایی و نه پیچیده که هر دو بی‌تأثیر خواهد بود. نکته دیگر متن پیام است که بسیار مهم به‌شمار می‌رود. اینجا باید به متون اصلی خود بازگردیم که قرآن، نهج البلاغه و صحیفه سجادیه به‌عنوان سه منبع بزرگ و اسلامی منشأ الهی دارند. قرآن کریم مستقیم از جانب خدا وحی شده، نهج البلاغه که کلام تربیت شده وحی و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله است و صحیفه سجادیه که در امور مختلف دینی بحث‌های مفصلی دارد. باید درباره این سه محور برنامه‌ریزی و از روایات و تبیین‌کنندگان وحی و اهل بیت روایات معتبری برای توضیح مسائل دینی استخراج کرد که با توجه به تنوع موضوعی تأثیر بسیار زیادی بر مخاطب خواهند داشت. مبلغ یا سخنران دینی به‌ویژه زمانی که در سلک فرد روحانی در عرصه عمومی حاضر می‌شود از یک نوع اعتماد اجتماعی و منزلت معنوی برخوردار می‌شوند و باعث تأثیرگذاری و نفوذ بیشتر کلام آن‌ها در اندیشه و رفتار مؤمنان می‌شود (جوهری و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۹).

سخنرانی‌های مذهبی منبع مهمی برای جوامع و گروه‌های مذهبی است، زیرا هدف آن‌ها اثربخشی اجتماعی و فرهنگی است؛ به طوری که جوامع مذهبی از آنها برای انتقال دانش، مذاکره در مورد ارزش‌ها و هنجارهای خود و ارتباط با سایر جوامع مذهبی و غیرمذهبی استفاده می‌کنند (کورنارد و هاردنبرگ، ۲۰۲۰). مرور جامعه‌شناختی تحلیل محتوای سخنرانی مذهبی می‌تواند اهمیت و ارزش اجتماعی سخنرانی را روشن ساخته، نحوه تحول‌آفرینی در جامعه توسط محتوای سخنرانی شناخته شده،

1. Anshel, M. H., & Smith, M.

2. Conrad, R., & Hardenberg, R.

درک بهتری از رابطه دین و جامعه و همچنین سیاست و جامعه صورت می‌گیرد و در نهایت چارچوبی برای تحلیل اجتماعی رسانه‌های رایج مذهبی به دست می‌آید (السحیبانی، ۲۰۱۷).

سخنرانی مذهبی یک هنر و یک فن است و هنر و فن معمولاً می‌تواند اثر اجتماعی داشته باشد. سخنرانی، بیشتر با بعد شنیداری انسان مرتبط است؛ از این‌رو، بیش از رسانه‌های دیداری مؤثر می‌افتد. ظرفیت بالای کلمه و کلام برای انتقال معارف بلند اسلامی نیز بر اهمیت سخنرانی در کنار دیگر ابزارها و شیوه‌های مدرن انتقال پیام می‌افزاید. در دوران کنونی، حفظ جایگاه و عطف و استفاده از ابزار زبان به شکل مؤثر، اهمیتی صد چندان می‌یابد و سخنرانی مؤثر، عاملی اساسی برای معرفی و تثبیت جایگاه ادیان، فرقه‌ها، گروه‌های سیاسی و رهبران دینی و اجتماعی شده است. در تحلیل محتوای سخنرانی‌های مذهبی به شاخص‌های مختلفی توجه می‌شود. وضعیت بلاغی یکی از آنهاست؛ چنان‌که هر سخنرانی عمومی خطاب به گروهی از مردم است و به ایجاد، مشروعیت‌بخشیدن و دگرگونی آن جامعه کمک می‌کند (کورنارد و هاردنبرگ، ۲۰۲۰). استفاده از زبان برای جذب طرفداران، مانند اجتناب از کلمات تخصصی یا شیوه‌های فکری ایدئولوژیک از دیگر شاخص‌ها است. همچنین وجود و استفاده از عبارات و عبارات و گفتار دینی از یک سو و از سوی دیگر نحوه استفاده از زبان بر اساس وابستگی‌های مذهبی همچون واج‌شناسی، صرف‌شناسی، نحو، و ویژگی‌های واژگانی متفاوت است (هیلیم^۲، ۲۰۱۴).

ضرورت دارد برای تأثیرگذاری هرچه بیشتر سخنرانی مذهبی روشمند کردن تبلیغات دینی را در ابعاد مختلف آن از جمله نیازهای امروز حوزه و روحانیت و جامعه مخاطبان دانست. آستان قدس رضوی نیز به دلیل جایگاه خود در دنیای تشیع و تبلیغ معارف رضوی تأکید بسیاری بر محتوای سخنرانی‌های حرم مطهر دارد. با توجه به اینکه تأکیدات ویژه‌ای در مناسبت‌ها به محتوای سخنرانی وجود دارد، این بررسی به تحلیل محتوایی سخنرانی‌های دهه کرامت پرداخته است. بنابراین هدف از اجرای این پژوهش، تحلیل محتوایی سخنرانی‌های انجام شده در حرم مطهر است. بر همین اساس اهداف زیر در نظر گرفته شده است:

۱. میزان توجه سخنرانی‌ها به محور انقلاب اسلامی
۲. میزان توجه سخنرانی‌ها به محور فرهنگ دینی
۳. میزان توجه سخنرانی‌ها به محور فرهنگ رضوی
۴. وضعیت کلی سخنرانی‌ها بر اساس ابعاد کمی

۱-۱. پیشینه تجربی و مبانی نظری

۱-۱-۱. پیشینه پژوهش

لعل علیزاده و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی و تحلیل محتوای سخنرانی‌های نوروزی رهبری پرداخته‌اند. آن‌ها دریافتند که الگوی حکمرانی ولایت فقیه متأثر از الگو و تفکر اسلامی و در امتداد جهان‌بینی اسلامی است.

1. Alsohaibani, A.

2. Hjelm, T.

این الگو قالب و محتوای یکسان اما اولویت‌بندی متفاوت با توجه به مقتضیات را دارد. با این مفروض، شناخت الگوی حکمرانی مقام معظم رهبری با بررسی بیانات نوروزی ایشان در دو دوره اول ریاست جمهوری سال‌های ۱۳۸۴-۱۴۰۰ هدف این مکتوب است. چند موضوع از سخنان رهبر انتخاب شده تا در دو دوره ذکر شده بررسی شود. برای رسیدن به این هدف، تعداد دفعاتی را که رهبری در تمام سخنرانی‌های نوروزی در این هشت سال، با توجه به موضوعات انتخاب شده بر آن تأکید داشته‌اند برشمرده و هر کدام را نسبت به سال مدنظر دسته‌بندی شده و در آخر، به صورت مجموع مورد استفاده قرار گرفته‌اند. بررسی موصوف با روش تحلیل محتوا، حاکی از آن است که در هر دوره موضوعات اصلی یکی بوده اما در جزئیات، اهمیت محورها متفاوت بوده است. بر اساس یافته‌ها، با وجود تأکید بر محورهای یکسان، اولویت موضوعات در دو دوره یادشده متفاوت است؛ شباهت‌ها و تفاوت‌های اساسی در اولویت‌بندی موضوعات از سوی رهبری مشاهده می‌شود که این خود نشان‌دهنده این است که رهبری با توجه به وظیفه خویش در قانون اساسی و در راستای تعیین سیاست‌های کلی نظام، با توجه به مصالح و مقتضیات جامعه، موضع‌گیری حمایتی و انتقادی متفاوتی را در قبال سیاست دولت‌ها اتخاذ می‌کنند. به همین دلیل است که اولویت‌ها در موضوعات مطرح شده برای دولت‌های مذکور متفاوت است؛ بنابراین، الگوی یکسان، عام و کلی متأثر از جهان‌بینی اسلامی، با توجه به شرایط و مقتضیات، تفاوت اولویت‌ها را به همراه داشته است.

ظهوری و پورعلی (۱۳۹۸) به تحلیل محتوای کیفی سخنرانی‌های رئیس‌جمهور (حسن روحانی) در مجمع عمومی سازمان ملل در سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ پرداخته‌اند. بر اساس روش تحلیل محتوای کیفی با رویکرد استقرایی مقوله‌های اساسی نهفته در متن ارتباط بین مقوله‌ها و الگوی مفهومی از هر کدام از سخنرانی‌ها به دست آمد. نتایج این تحلیل نشان می‌دهد که مهم‌ترین موضوعات این سخنرانی‌ها مربوط می‌شود به خشونت سازمان‌یافته غرب در منطقه مانند حمله به عراق و افغانستان و ... که باعث خشونت افراطی‌گری و جنگ در خاورمیانه شده و خطر نابودی تمدن و ایجاد حکومت‌های تروریستی را بالا برده است. قدرت‌های بزرگ باید دست از دخالت‌های نظامی و غیر نظامی در منطقه بردارند. ایران کشوری امن و خواهان ایفای نقش سازنده در منطقه است. مردم ایران به دولت تدبیر و امید رای دادند و رویکرد تعاملی دولت ایران منجر به شروع مذاکرات با رویکرد جدید بر سر برنامه هسته‌ای ایران شد. برنامه دقیق دیپلماتیک همراه با گفت‌وگوی سازنده و شهادت انعطاف‌پذیری ایران منجر به توافق هسته‌ای شده است. نتیجه این توافق هسته‌ای لغو تحریم‌های ناعادلانه صلح و ثبات در منطقه و جهان و آغاز فصل جدید روابط ایران با جهان در همه زمینه‌ها خواهد بود. ایران خواهان تعامل اقتصادی و توسعه در دوران پس از توافق است.

افخمی و همکاران (۱۳۹۷) به تحلیل گفتمان انتقادی سخنرانی‌های دونالد ترامپ درباره مهاجران پرداخته‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد ترامپ، مذهب، ملیت و فرهنگ مهاجران را نیز در نظر می‌گیرد و در گفتمان وی بسیاری از ساخت‌های سطحی و معنایی با فراوانی متفاوتی یافت می‌شوند.

به‌طور کلی، نتایج این پژوهش با پژوهش‌های ون دایک درباره نژادپرستی هم‌راستا و هماهنگ است. فوزی و همکاران (۱۳۹۴) به تحلیل آماری و محتوایی سخنرانی‌های امام خمینی (ره) پرداخته‌اند. به این منظور ابتدا با بررسی مجموعه ۲۲ جلدی صحیفه امام، به شناسایی سخنرانی‌های ایشان و سپس با تحلیل کمی، به تعیین جایگاه آن بین دیگر فعالیت‌های تبلیغاتی وی پرداخته و در ادامه با تعیین شاخص‌هایی، تحلیل محتوایی از سخنرانی‌های امام خمینی (ره) ارائه کرده است.

حاتم‌الزین (۱۳۹۵) استفاده از مثلث بلاغت در سخنرانی‌های دبیر کل حزب‌الله را مدنظر قرار داده و نتیجه می‌گیرد سه مولفه مثلث بلاغت در سخنرانی‌های نصرالله با یکدیگر مرتبط بوده، در جهت دستیابی به اهداف این رهبر و سازمان عمل می‌کنند.

جوهری و همکاران (۱۳۹۵) به تحلیل جامعه‌شناختی جهت‌گیری تبلیغ دینی نسبت به امر سلامت پرداخته‌اند. یافته‌های آن‌ها نشان داد که همه مبلغان به بعد روانی سلامت توجه دارند. اما پرداختن به ابعاد جسمانی سلامت و امور زیست محیطی را موضوعاتی خارج از مناسبت‌های مذهبی، انتظارات مخاطبان و انتظارات نقش خود می‌دانند. همچنین به عوامل دیگری مانند فقدان تخصص کافی، عدم حمایت مالی و فکری نهادهای دولتی و عدم پذیرش مخاطبان اشاره شده است. از طرف دیگر ۸۵ درصد از مخاطبان تبلیغ دینی معتقدند که مبلغان بیشتر به عنصر روانی سلامت می‌پردازند درحالی که اگر مبلغان مذهبی به ابعاد دیگر سلامت هم بپردازند برای آنان جالب و اثرگذار خواهد بود. در نتیجه استنباط مبلغان دینی با نوع انتظار مخاطبان‌شان تطابق ندارد.

پهلوان‌نژاد و رجب‌زاده (۱۳۸۹) در پژوهشی به تحلیل متن‌شناسی زیارت‌نامه امام رضا علیه‌السلام بر پایه نظریه کنش‌گفتار می‌پردازند. به بیان آن‌ها، از مجموع ۱۰۷ کنش‌گفتاری به کار رفته در این متن، کنش‌های عاطفی با ۳۸ مورد بیشترین و کنش‌های اعلامی با ۲۲ مورد کمترین تعداد را به خود اختصاص داده‌اند. ضمن آنکه در متن فوق هیچ‌گونه کنش‌گفتاری تعهدی به کار نرفته است. نتایج فوق نشان‌دهنده ایجاد ارتباط عمیق عاطفی گوینده و مخاطب یا مخاطبان زیارت‌نامه است. به عبارتی گوینده متن، تلاش کرده است احساساتی از قبیل ارادتمندی، قدردانی و دوستی خویش را در قالب این متن با مخاطب خویش به اشتراک بگذارد. اختلاف ناچیز بین تعداد سایر کنش‌های به کار رفته در متن با توجه به تعداد کل کنش‌های موجود معنی‌دار به نظر نمی‌رسد.

روشنفکر و دانش محمدی (۱۳۸۸) به تحلیل گفتمان ادبی خطبه‌های حضرت زینب علیها السلام می‌پردازند. به بیان آن‌ها، خطبه حضرت زینب علیها السلام در اجتماع مردم کوفه با حمد و ستایش خدا و معرفی خود به‌عنوان دختر پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم شروع می‌شود و با توییح و سرزنش مردم کوفه ادامه و با همین مضمون خاتمه می‌یابد. از این رو، سیاق کلی خطبه، توییح کوفیان است. حضرت زینب علیها السلام گریه ظاهری مردم را زیر سؤال می‌برد و آنان را بسان احمق فرض می‌کنند که رشته‌های ایمانی خود را بعد از تاییدن محکم، پاره‌پاره کردند و همه اعمال نیک خود را در نزد خدا ضایع کرده و از این رو، مستحق خشم خدا و جاودانگی در عذاب شده

است. در جای جای این خطبه، استفاده از ایجاز، مجاز، اقتباسات قرآنی و دیگر شیوه‌های بیانی، به‌خصوص استعاره تمثیلیه، بسیار چشمگیر بوده و به زیبایی خطبه افزوده، به‌گونه‌ای که با استفاده از مثل‌های قرآنی و شیوه‌های بیانی زیبا، اعمال زشت کوفیان به‌وضوح در نظرشان به تصویر کشیده شده است. فصاحت و بلاغت، ویژگی بارز این خطبه است و مخاطبان آن تحت تاثیر بیان شیوای حضرت زینب علیها السلام واقع شدند و ایشان با سلاح سحرآمیز بیان، به افشاگری و رسوایی دولت اموی پرداختند.

ایشانی و نعمتی (۱۳۹۳) در پژوهشی به تحلیل محتوای خطبه حضرت زینب علیها السلام در کوفه بر اساس نظریه کنش‌گفتار سرل پرداخته و بیان می‌کنند، خطبه حضرت زینب علیها السلام را در کوفه بررسی کرده و این نتیجه عاید شده است که کنش‌های اظهاری، عاطفی و ترغیبی به‌ترتیب بیشترین کاربرد را در این خطبه داشته و در مقابل کنش‌های اعلامی و تعهدی به هیچ وجه به کار نرفته است. تطابق بافت موقعیتی خطبه با انواع کنش‌های به کار رفته در متن و بسامد آن‌ها، نشانه قدرت بالای مخاطب‌شناسی و درک عمیق آن حضرت از بافت موقعیتی است. روش استفاده شده در این بررسی، تحلیل محتوای واحد تحلیل، مضمون در نظر گرفته شده است.

افتخاری و نه‌زادی (۱۳۸۹) به بررسی امنیت عمومی در اندیشه و بیانات مقام معظم رهبری به روش تحلیل محتوا پرداخته‌اند و نتیجه می‌گیرند، نگاه مقام معظم رهبری به امنیت عمومی، نگاه موسع و عام‌نگرانه است و شاخص‌ها، ریشه‌یابی ناامنی‌ها و راهکارهای تامین امنیت عمومی، به‌وضوح نشان‌دهنده جایگاه و شأن امنیت عمومی و توسعه ابعاد مادی، ذهنی و نهادی آن در اندیشه ایشان است. با توجه به نتایج تحقیقات انجام شده، به‌نظر می‌رسد مذهب، ملیت و فرهنگ مخاطب در انتخاب سخنران و محتوای سخنرانی مهم است. مخاطب با متن سخنرانی رابطه عاطفی برقرار می‌کند. از این جهت سخنرانی بر مخاطب اثرگذار است. مخاطب توسط سخنرانی راحت‌تر می‌تواند با محتوا انس بگیرد تا این که ارتباط به صورت مکتوب یا مجازی باشد. آنچه این بررسی را از سایر بررسی‌ها جدا می‌کند، محیط و فضایی است که سخنرانی در آن انجام می‌شود. به عبارت دیگر، محتوا مذهبی است اما آنچه در این جا مهم است آن محتوای مذهبی است که در محیط حرم مطهر رضوی انجام شده است. با عنایت به اینکه این سخنرانی‌ها با توجه به سیاست‌ها و اهداف آستان قدس رضوی برنامه‌ریزی می‌شود، لازم است توجه ویژه‌ای به آن شود. از این‌رو، در این بررسی به تحلیل محتوای سخنرانی‌های انجام‌شده در حرم پرداخته شده است.

۲. مبانی نظری

۲-۱. تعریف تحلیل محتوا

از تحلیل محتوا تعاریف گوناگونی به عمل آمده که بخشی از اختلاف به تاریخچه این تکنیک و روند تکاملی آن برمی‌گردد و بخشی دیگر از آن مربوط به تفاوت در حوزه گسترده این تکنیک است. کریپندورف تحلیل محتوا را تکنیکی پژوهشی معرفی می‌کند که به‌منظور استنباط تکرارپذیر

و معتبر از داده‌ها در مورد متن آن‌ها به کار می‌رود (کریپندورف، ۱۳۷۸: ۲۵). او هدف این تحلیل را همانند سایر تکنیک‌های پژوهشی فراهم آوردن شناخت، بینشی نو، تصویر واقعیت و راهنمای عمل می‌داند (همان). برلسون از پیشگامان تحلیل محتوا این تکنیک را «پژوهشی برای توصیف عینی، سیستماتیک و کمی محتوای آشکار پیام» معرفی می‌کند (کریپندورف: ۱۳۷۸، ۲۶). لورنس باردن نیز به نقل از لانذری می‌نویسد: تحلیل محتوا فنی است که توصیف‌های ذهنی و تخمینی را تلطیف و تصفیه می‌کند و ماهیت و قدرت نسبی محرک‌هایی را که به شخص داده می‌شود، به صورت عینی آشکار می‌سازد (باردن: ۱۳۷۴، ۳۵). دانیل رایف تحلیل محتوا را به طور خلاصه چنین تعریف می‌کند: قرار دادن قاعده و محتوای ارتباطات در طبقات (مقوله‌های) خاص بر اساس قواعد و تحلیل روابط بین آن مقوله‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری» (رایف: ۱۳۸۱، ۴). کاپلان در این زمینه اظهار داشته که «روش تحلیل محتوا، معنانشناسی آماری مباحث سیاسی است» (کاپلان: به نقل از هولستی، ۱۳۷۳، ۱۳).

۲-۲. انواع سخنرانی

سخنرانی برنامه‌ریزی شده^۱: در این روش که برای آموزش تعداد نسبتاً زیادی فراگیر به کار می‌رود از شیوهٔ سخنرانی، بحث گروهی و پرسش و پاسخ در قسمت‌های مختلف هر جلسه آموزشی استفاده می‌شود به طوری که فراگیران در طول مدت آموزش به صورت فعال در جریان یادگیری قرار می‌گیرند. در این شیوه از انواع وسایل دیداری و شنیداری استفاده می‌شود و با بحث و مشارکت فراگیران یادگیری آسان‌تر اتفاق می‌افتد.

سخنرانی آموزشی^۲: یکی از ویژگی‌های بارز در این روش آموزش، آن است که اکثر فعالیت‌های آموزش در آن جنبهٔ کلامی دارد: در این روش سخنران صحبت می‌کند و فراگیران به سخنان او گوش می‌دهند و یادداشت برمی‌دارند. در نهایت امر ممکن است بین فراگیرنده و فرادهنده چند سوال و جواب رد و بدل شود اما جنبهٔ بحث و تبادل نظر ندارد.

بحث گروهی^۳: این روش گفت‌وگویی است سنجیده و منظم دربارهٔ موضوعی خاص که مورد علاقه مشترک شرکت‌کنندگان در بحث است. این روش برای جمعیتی بین ۶ تا ۲۰ نفر قابل اجراست. معمولاً استاد موضوع یا مسئلهٔ خاصی را مطرح می‌کند و فراگیران دربارهٔ آن به مطالعه، اندیشه، بحث و اظهار نظر می‌پردازند و نتیجه می‌گیرند. این روش به فراگیران فرصت می‌دهد تا نظرات، عقاید و تجربیات خود را با دیگران در میان بگذارند و اندیشه‌های خود را با دلایل مستند بیان کنند.

-
1. Programmed Lecture
  2. Lecture
  3. Group Discussion

پرسش و پاسخ^۱: این روش بر سه اصل متکی است: وجود سوال یا مسئله که کنجکاوی فراگیران را برانگیزد و آنان را وادار به تلاش ذهنی کند. طرح سوال‌های متوالی برای تداوم فعالیت ذهنی هدایت تلاش ذهنی، برای کشف آگاهانه مسئله به طوری که نتیجه آن به خلاقیت فکری و کسب دانش منجر شود.

یادگیری بر اساس طرح مسئله^۲: روشی است برای کشف توالی و ترتیب صحیح راه‌هایی که به یک هدف یا یک راه حل منتهی می‌شود. مراحل این روش به شرح زیر است: تشکیل گروه‌های ۵ یا ۷ نفره از فراگیران با حضور یک نفر استاد راهنما؛ طرح یک مسئله آموزشی توسط استاد و ارائه آن در گروه به منظور تعیین؛ جمع آوری اطلاعات موجود در مسئله؛ طرح سوالات با توجه به اطلاعات موجود؛ تعیین موارد یادگیری برای مطالعه توسط هر یک از دانشجویان؛ ارائه مطالب جمع‌آوری شده توسط استاد و تجزیه و تحلیل اطلاعات در ارتباط با مسئله و یافتن راه حل مناسب.

پانل^۳: در این شیوه آموزشی، گروه کوچک (۳-۷ نفر) از متخصصان که در میان آن‌ها یک نفر به‌عنوان مدیر یا هماهنگ کننده وجود دارد، پشت یک میز روبه‌روی جمعیت می‌نشینند و در خصوص همه جوانب یک موضوع مرتبط با حضار به بحث و تبادل نظر می‌پردازند. در این شیوه مدیر پانل وظیفه مطرح کردن سوالات حضار و ارائه به یکی از اعضای پانل را به عهده دارد.

۲-۳. سخن و سخنرانی در قرآن

سخن گفتن، از نعمت‌های بزرگ الهی است که نقش تعیین‌کننده‌ای در ساختار شخصیتی انسان دارد. قرآن کریم علاوه بر تأکید بر اهمیت سخن، به گفتن «سخن نیکو» تأکید کرده است. درباره «سخن نیکو» چند تعبیر در قرآن به چشم می‌خورد: قول معروف، قول حسن، قول احسن، قول سدید، قول کریم. قول معروف، سخن حقی است که مردم طبق فطرت پاک خود آن را می‌شناسند. قول حسن همان گفتار نیکو است و قول احسن، سخنی است که در آن دعوت به سوی حق توأم با عمل صالح و از سر تسلیم در برابر خداوند باشد. قول سدید، گفتار محکم، استوار و خلل‌ناپذیر است. قول کریم، سخنی نفیس و ارزشمند و به دور از لثامت و پستی است. از منظر قرآن، اصلاح اعمال و بخشایش گناهان از آثار قول سدید (محکم و خلل‌ناپذیر) است و قول احسن، زمینه اختلاف و فتنه شیطان را از بین می‌برد. در روایات نیز آثار فراوانی برای سخن نیکو شمرده شده است که از جمله آن‌ها می‌توان به بسیاری دوستان و فراوانی روزی، فزونی عمر و محبوب شدن نزد خانواده خویشان نام برد. سخن نیکو معیارها و آدابی نیز دارد، از جمله اینکه برخاسته از علم و به‌هنگام و به‌اندازه باشد. سخن گفتن و ارتباط زبانی، از جمله برترین استعدادها و توانایی‌های خدادادی بشر، اصلی‌ترین وسیله ارتباط بین انسان‌ها و طبیعی‌ترین راه بیان و انتقال اندیشه و مقاصد اوست. این مسئله تا آن اندازه اهمیت دارد

1. Question and Answer
2. Problem Based Learning (PBL)
3. Panel

که خداوند در قرآن کریم از آن به‌عنوان یک نعمت بزرگ در کنار تعلیم قرآن و آفرینش انسان یاد کرده است: «الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ» (الرحمن، ۱-۴)؛ خداوندی که انسان را خلق نمود و به او قرآن را تعلیم کرد و به او سخن گفتن آموخت. همچنین در آیه شریفه «وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ» (بلد، ۹) زبان که ابزار سخن گفتن است، از نعمت‌های خداوندی شمرده شده است. این توانایی بشری مانند توانایی‌های دیگر او هم می‌تواند در مسیر صحیح به کار گرفته شود و هم در مسیر باطل.

خداوند متعال در آیات متعدد علاوه بر تأکید بر نعمت سخن، به چگونگی سخن گفتن نیز پرداخته و چهارچوب‌های سخن نیکو و پسندیده را بیان کرده است. در این زمینه، روایات فراوانی هم وجود دارد که همگی حاکی از اهمیت فوق‌العاده سخن نیکو و نقش آن در اصلاح اخلاق و تهذیب نفوس انسانی است.^۱ توجه، اهتمام و تلاش علمای اخلاق در معرفی گناهان زبان نیز اهمیت این موضوع را نشان می‌دهد. هرچند موضوع «سخن نیکو از منظر قرآن کریم» از قدیم مورد توجه مفسران، حدیث‌پژوهان و علمای اخلاق بوده و هریک از ایشان به‌نحوی با استناد به آیات و روایات مربوطه به ذکر مطالبی در این باره پرداخته‌اند، اما کتاب یا مقاله‌ای مستقل در این زمینه نیافتیم. به هر حال هنوز مجال بحث و نظر در این زمینه گسترده است. به این منظور، ابتدا تعابیر قرآنی در این زمینه استخراج و با استناد به کتاب‌های معتبر لغت، تبیین می‌شود و سپس آرای مفسران در این خصوص نقد و بررسی می‌شود.

قرآن کریم علاوه بر اشاره به اهمیت سخن گفتن، به گفتن سخنان نیکو تأکید کرده است تا مسیر صحیح سخن گفتن را برای ما تعیین کند که در این باره پنج تعبیر در قرآن به چشم می‌خورد. آیاتی که واژه قول معروف در آن‌ها آمده، عبارت است از: «وَلَكِنْ لَا تُوَاعِدُوهُمْ سِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا» (بقره، ۲۳۵)؛ «قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذَى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ» (بقره، ۲۶۳)؛ «وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا» (نساء، ۵)؛ «فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا» (نساء، ۸)؛ «وَقُلْنَا قَوْلًا مَعْرُوفًا» (احزاب، ۳۲).

گرچه هریک از آیات پنج‌گانه مزبور مربوط به موردی است و با خصوصیت آن موارد «قول معروف» معنای خاصی پیدا می‌کند، اما در کل می‌توان از این آیات استفاده کرد که ما از طرف خداوند در سخن گفتن مأمور به سخن معروف هستیم. تعبیر قول حسن در قرآن کریم یک بار آمده است؛ آنجا که می‌فرماید: «وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا» (بقره، ۸۳)؛ با مردم به نیکی سخن بگویید و تعبیر احسن نیز یک بار آمده است؛ آنجا که می‌فرماید: «وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ» (اسراء، ۵۳)؛ و به بندگانت بگو آنچه را که بهتر است بگویند. این دو تعبیر، همه را مورد خطاب قرار می‌دهند که با مردم به نیکی سخن بگویند. این تعبیر در دو آیه قرآن آمده است: «فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا» (نساء، ۹)؛ پس باید تقوای الهی پیشه کنند و سخن استوار بگویند. یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا» (احزاب، ۷۰)؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، تقوای الهی پیشه کنید و سخن استوار گویند.

در این دو آیه مبارکه خداوند به دو امر اساسی در کنار یکدیگر دستور می‌دهد: یکی تقوای الهی و دیگری سخن سدید. این نشان می‌دهد که گفتار انسان تأثیر ویژه‌ای در رسیدن او به سعادت دارد، به‌گونه‌ای که

در ردیف تقوای الهی و پروا داشتن از خداوند بیان شده است. تعبیر قول کریم، در قرآن کریم تنها یک بار آمده است، آنجا که می‌فرماید: «وَقُلْ لَهَا قَوْلًا كَرِيمًا» (اسراء، ۲۳)؛ با پدر و مادر کریمانه سخن بگو. تبلیغ و مبلغ در اسلام، جایگاهی بس رفیع دارند. در اهمیت و ارزش تبلیغ، همین بس که قرآن کریم، اصلی‌ترین رسالت انبیا و مبلغان راستین دین را ابلاغ پیام‌های خداوند به مردم می‌داند و می‌فرماید: «الَّذِينَ يَبْلُغُونَ رَسُولَاتِ اللَّهِ وَ يَخْشَوْنَهُ وَ لَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا» (احزاب، ۳۹)؛ «پیامبران پیشین کسانی بودند که تبلیغ رسالت‌های الهی می‌کردند و [تنها] از او می‌ترسیدند و از هیچ کس جز خدا بیم نداشتند و همین بس که خداوند، حسابگر [و پاداش دهنده اعمال آن‌ها] است.» همچنین رسالت پیامبر بزرگوار اسلام صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ را هدایت مردم می‌داند و درباره او می‌فرماید: «رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَ مَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ وَ يَعْمَلْ صَالِحًا يَدْخُلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا» (طلاق، ۱۱)؛ «رسولی [به سوی شما فرستاده] که آیات روشن خدا را بر شما تلاوت می‌کند تا کسانی را که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند، از تاریکی‌ها به سوی نور خارج سازد و هر کس به خدا ایمان آورد و اعمال صالح انجام دهد، او را در باغ‌هایی از بهشت وارد سازد که از زیر درختانش نهرها جاری است. جاودانه در آن می‌مانند و خداوند روزی نیکویی برای او قرار داده است.»

پیشوایان معصوم عَلَيْهِمُ السَّلَام نیز برای تبلیغ دین اهمیتی بس والا قائل بوده‌اند. برای نمونه یک روایت از امام علی عَلَيْهِ السَّلَام که در الکافی جلد پنجم آمده است، نقل می‌شود. ایشان فرمودند: هنگامی که رسول خدا مرا به سوی یمن روانه ساخت، این چنین فرمود: «يَا عَلِيُّ لَا تُقَاتِلْ أَحَدًا حَتَّى تَدْعُوهُ إِلَى الْإِسْلَامِ وَ أَمْرُ اللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ عَلِيَّ يَدِيكَ رَجُلًا خَيْرٌ لَكَ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ وَ غَرَبَتْ وَ لَكَ وَ لَأَوْهٌ»؛ ای علی! با هیچ کس، پیش از دعوت او به اسلام جنگ مکن. سوگند به خدا! این که خداوند به دستان تو انسانی را هدایت کند، برایت بهتر است از آنچه خورشید بر آن طلوع و غروب کرده است و تو مولای اوئی.» آشکار است که هدف از جهاد در راه خدا نیز فراهم کردن زمینه برای هدایت گمراهان و باز کردن زنجیرهایی است که مستکبران بر اندیشه مستضعفان کشیده‌اند.

انسان‌های برجسته، مهم و برگزیده در هر مکتب و مرام، کسانی هستند که برای تحقق اهداف آن بسیار می‌کوشند. در مکتب اسلام، پیامبر و الامام ما، مبلغان دین را از برگزیدگان امت خود می‌داند و در نهج‌الفصاحه به نقل از ایشان آمده است: «خِيَارُ أُمَّتِي مَنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ تَعَالَى وَ حَبَبَ عِبَادَهُ إِلَيْهِ»؛ برگزیدگان امت من کسانی هستند که به سوی خداوند متعال فرا می‌خوانند و بندگانش را محبوب او می‌سازند.» (متقی‌الهندی، ۱۴۰۱ق: ۱۵۲).

در تفسیر مجمع‌البیان جلد یک آمده است که رسول خدا آمران به معروف و ناهیان از منکر را که مبلغان دین از مصادیق بارز آن‌ها هستند، جانشین خدا، رسول و قرآن معرفی می‌کند و می‌فرماید: «مَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ فَهُوَ خَلِيفَةُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَ خَلِيفَةُ رَسُولِ اللَّهِ وَ خَلِيفَةُ كِتَابِهِ»؛ هر کس امر به

معروف و نهی از منکر کند، جانشین خداوند و جانشین رسول خدا و جانشین کتاب خدا در زمین است (طبرسی، ۱۴۱۲ ق، ج ۱: ۴۸۴). همچنین امام علی بن ابی طالب علیه السلام می‌فرماید: «قال رَسُولُ اللَّهِ: اللَّهُمَّ ارْحَمْ خُلَفَائِي! - ثلاثاً - قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ خُلَفَاؤُكَ؟ قال: الَّذِينَ يَبْلُغُونَ حَدِيثِي وَسُنَّتِي ثُمَّ يَعْلَمُونَهَا أُمَّتِي»؛ رسول خدا سه بار فرمود: خداوندا! به جانشینانم رحم کن! گفته شد: ای رسول خدا! جانشینان شما چه کسانی‌اند؟ فرمود: آنان که گفتار و کردار مرا تبلیغ می‌کنند و آنها را به امت من می‌آموزند. (ابن بابویه، ۱۴۱۳ ق، ج ۴: ۴۲۰).

مبلغ با تلاش تبلیغی خود، سنت‌های نیکوی الهی و انسانی را در جامعه پایدار می‌سازد و بدعت‌ها و خرافات را بر می‌چیند و محبت الهی را در دل و جان انسان‌ها می‌نشاند و با حرکت دادن مردم به سوی پارسایی، آنان را محبوب خداوند می‌سازد؛ از این رو پاداش زیادی نزد خدا دارد. امامان معصوم علیهم السلام بهشت را پاداش مبلغان قرار داده و آنها را از کسانی معرفی کرده‌اند که پیامبران و شهیدان به مقام‌شان غبطه می‌خورند. به دو حدیث ذیل توجه کنید:

رسول خدا فرمود: «مَنْ أَدَى إِلَى أُمَّتِي حَدِيثًا يَقِيمُ بِهِ سُنَّةً أَوْ يَثْلُمُ بِهِ بَدْعَةً فَلَهُ الْجَنَّةُ»؛ هر کس حدیثی را به امتم برساند که با آن سنتی را برپا دارد یا بدعتی را درهم شکند، بهشت از آن او خواهد بود. راوی در شعب‌الایمان جلد اول نقل می‌کند: «قال رَسُولُ اللَّهِ: أَلَا أُحَدِّثُكُمْ عَنْ أَقْوَامٍ لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَغْبِطُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ بِمَنَازِلِهِمْ مِنَ اللَّهِ عَلَى مَنْابِرٍ مِنْ نُورٍ؟ قِيلَ مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قال: هُمُ الَّذِينَ يُحِبُّونَ عِبَادَ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ وَيُحِبُّونَ اللَّهَ إِلَى عِبَادِهِ قُلْنَا: هَذَا حَبِيبُوا اللَّهِ إِلَى عِبَادِهِ فَكَيْفَ يُحِبُّونَ عِبَادَ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ؟ قال: يَأْمُرُونَهُمْ بِمَا يَحِبُّ اللَّهُ وَيَنْهَوْنَهُمْ عَمَّا يَكْرَهُ اللَّهُ فَإِذَا أَطَاعُوهُمْ أَحَبَّهُمُ اللَّهُ»؛ پیامبر عزیز خدا فرمود: آیا برای شما از اقوامی بگویم که از پیامبران و یا شهیدان نیستند، اما در روز قیامت، پیامبران و شهیدان به منزلت آنان نزد خداوند که بر منبرهایی از نورند، غبطه می‌خورند؟ گفته شد: ای رسول خدا! آنان چه کسانی‌اند؟ فرمود: آنان کسانی هستند که خدا را در نظر مردم و مردم را در نظر خداوند محبوب می‌سازند. گفتیم: اینکه خداوند را در نظر بندگان محبوب می‌سازند، روشن است؛ اما چگونه بندگان خدا را در نظر خداوند محبوب می‌کنند؟ فرمود: آنان را بدانچه خداوند دوست می‌دارد، فرمان می‌دهند و از آنچه او ناپسند می‌شمارد، نهی می‌کنند. وقتی مردم از آنان اطاعت کنند، خداوند ایشان را دوست خواهد داشت.»

۲-۴. سخنرانی دینی

سخن گفتن از نعمت‌های بزرگ الهی است که نقش تعیین‌کننده در ساختار شخصیتی انسان دارد. قرآن کریم علاوه بر تأکید بر اهمیت سخن، به گفتن «سخن نیکو» تأکید کرده است. درباره «سخن نیکو» چند تعبیر در قرآن به چشم می‌خورد: قول معروف، قول حسن، قول احسن، قول سدید، قول کریم. قول معروف، سخن حقی است که مردم طبق فطرت پاک خود آن را می‌شناسند. قول حسن همان گفتار

نیکو است و قول احسن، سخنی است که در آن دعوت به سوی حق توأم با عمل صالح و از سر تسلیم در برابر خداوند باشد. قول سدید، گفتار محکم، استوار و خلل‌ناپذیر است. قول کریم، سخنی نفیس و ارزشمند و به دور از لغات و پستی است. از منظر قرآن، اصلاح اعمال و بخشایش گناهان از آثار قول سدید (محکم و خلل‌ناپذیر) است و قول احسن، زمینه اختلاف و فتنه شیطان را از بین می‌برد. در روایات نیز آثار فراوانی برای سخن نیکو شمرده شده است که از جمله آن‌ها می‌توان به بسیاری دوستان و فراوانی روزی، فزونی عمر و محبوب شدن نزد خانواده خویشان نام برد. سخن نیکو معیارها و آدابی نیز دارد، از جمله اینکه برخاسته از علم و بهنگام و به‌اندازه باشد.

سخن گفتن و ارتباط زبانی، از جمله برترین استعدادها و توانایی‌های خدادادی بشر، اصلی‌ترین وسیله ارتباط بین انسان‌ها و طبیعی‌ترین راه بیان و انتقال اندیشه و مقاصد اوست. این مسئله تا آن اندازه اهمیت دارد که خداوند در قرآن کریم از آن به‌عنوان یک نعمت بزرگ در کنار تعلیم قرآن و آفرینش انسان یاد کرده است: «الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ» (الرحمن، ۱ - ۴)؛ خداوندی که انسان را خلق نمود و به او قرآن را تعلیم کرد و به او سخن گفتن آموخت. همچنین در آیه شریفه «وَلِسَانًا وَشَفْتَيْنِ» (بلد، ۹) زبان که ابزار سخن گفتن است، از نعمت‌های خداوندی شمرده شده است. این توانایی بشری مانند توانایی‌های دیگر او، هم می‌تواند در مسیر صحیح به کار گرفته شود و هم در مسیر باطل.

خداوند متعال در آیات متعدد علاوه بر تأکید بر نعمت سخن، به چگونگی سخن گفتن نیز پرداخته و چهارچوب‌های سخن نیکو و پسندیده را بیان کرده است. در این زمینه، روایات فراوانی هم وجود دارد که همگی حاکی از اهمیت فوق‌العاده سخن نیکو و نقش آن در اصلاح اخلاق و تهذیب نفوس انسانی است. توجه، اهتمام و تلاش علمای اخلاق در معرفی گناهان زبان نیز اهمیت این موضوع را نشان می‌دهد. هرچند موضوع «سخن نیکو از منظر قرآن کریم» از قدیم مورد توجه مفسران، حدیث‌پژوهان و علمای اخلاق بوده و هریک از ایشان به‌نحوی با استناد به آیات و روایات مربوطه به ذکر مطالبی در این باره پرداخته‌اند، اما کتاب یا مقاله‌ای مستقل در این زمینه نیافتیم. به‌رحال هنوز مجال بحث و نظر در این زمینه گسترده است. به این منظور، ابتدا تعابیر قرآنی در این زمینه استخراج و با استناد به کتاب‌های معتبر لغت، تبیین می‌شود و سپس آرای مفسران در این خصوص نقد و بررسی می‌گردد. قرآن کریم علاوه بر اشاره به اهمیت سخن گفتن، به گفتن سخنان نیکو تأکید کرده است تا مسیر صحیح سخن گفتن را برای ما تعیین کند که در این باره پنج تعبیر در قرآن به چشم می‌خورد:

آیاتی که واژه قول معروف در آن‌ها آمده، عبارت است از: وَلَكِنْ لَا تُوعِدُوهُمْ سِراً إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا (بقره، ۲۳۵)؛ قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذَى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ (بقره، ۲۶۳)؛ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا (نساء، ۵)؛ فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا (نساء، ۸)؛ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا (احزاب، ۳۲).

گرچه هر یک از آیات پنج‌گانه مزبور مربوط به موردی است و با خصوصیت آن موارد «قول معروف»

معنای خاصی پیدا می‌کند، اما در کل می‌توان از این آیات استفاده کرد که ما از طرف خداوند در سخن گفتن مأمور به سخن معروف هستیم. تعبیر قول حسن در قرآن کریم یک‌بار آمده است؛ آنجا که می‌فرماید: «وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا» (بقره، ۸۳)؛ با مردم به نیکی سخن بگویید؛ و تعبیر احسن نیز یک‌بار آمده است؛ آنجا که می‌فرماید: «وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ» (اسراء، ۵۳)؛ و به بندگانت بگو آنچه را که بهتر است بگویند. این دو تعبیر، همه را مورد خطاب قرار می‌دهد که با مردم به نیکی سخن بگویید. این تعبیر در دو آیه قرآن آمده است: «فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَيْلِقُوا اللَّهَ قَوْلًا سَدِيدًا» (نساء، ۹)؛ پس باید تقوای الهی پیشه کنند و سخن استوار بگویند. یا آیه‌ها الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا (احزاب، ۷۰)؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، تقوای الهی پیشه کنید و سخن استوار گوید. در این دو آیه مبارکه خداوند به دو امر اساسی در کنار یکدیگر دستور می‌دهد: یکی تقوای الهی و دیگری سخن سدید. این نشان می‌دهد که گفتار انسان تأثیر ویژه‌ای در رسیدن او به سعادت دارد، به‌گونه‌ای که در ردیف تقوای الهی و پروا داشتن از خداوند بیان شده است. تعبیر قول کریم، در قرآن کریم تنها یک‌بار آمده است، آنجا که می‌فرماید: «وَقُلْ لَهَا قَوْلًا كَرِيمًا» (اسراء، ۲۳)؛ با پدر و مادر کریمانه سخن بگو.

۲-۵. روش تحقیق

در این پژوهش از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. این روش به تحلیل و آنالیز محتوا می‌پردازد و می‌کوشد با استفاده از تحلیل، داده‌هایی را درباره متن استخراج کند. به بیان رایف و همکاران (۱۳۹۴) تحلیل محتوا، آزمون نظام‌مند (سیستماتیک) و تکرارپذیر نمادهای ارتباطی است که طی آن، ارزش‌های عددی بر اساس قوانین معتبر اندازه‌گیری، به متن نسبت داده و سپس با استفاده از روش‌های آماری، روابط بین آن ارزش‌ها تحلیل می‌شود. از تحلیل محتوا تعاریف گوناگونی به عمل آمده که بخشی از اختلاف به تاریخچه این فن و روند تکاملی آن برمی‌گردد و بخشی دیگر از آن مربوط به تفاوت در حوزه گسترده این فن است. کریپندورف تحلیل محتوا را فنی پژوهشی معرفی می‌کند که به‌منظور استنباط تکرارپذیر و معتبر از داده‌ها درباره متن آن‌ها به کار می‌رود. او هدف این تحلیل را همانند سایر فن‌های پژوهشی فراهم آوردن شناخت، بینشی نو، تصویر واقعیت و راهنمای عمل می‌داند. برلسون، این فن را «پژوهشی برای توصیف عینی، سیستماتیک و کمی محتوای آشکار پیام» معرفی می‌کند (کریپندورف، ۱۳۷۸: ۲۶).

این عمل به‌منظور توصیف محتوای ارتباطات استخراج نتیجه درباره معنی آن یا پی‌بردن به بافت و زمینه ارتباط، هم در مرحله تولید و هم در مرحله مصرف صورت می‌گیرد. جامعه آماری پژوهش کلیه سخنرانی‌های ایراد شده در دهه کرامت حرم مطهر رضوی در سال ۱۳۹۶ است که تعداد آن‌ها بالغ بر ۵۹ سخنرانی است. با توجه به حجم سخنرانی‌ها، نمونه‌گیری صورت نگرفته و تمام‌شماری شده است. از آنجا که قابلیت اعتماد شرط لازم یک تحقیق به‌شمار می‌رود، می‌باید پس از انجام تحقیق مورد برآورد قرار گیرد. چنانچه گفته شد معمولاً قابلیت اعتماد یا پایایی در تحلیل محتوا به معنای میزان توافق بین

کدگذاران قلمداد می‌شود و ضرایب قابلیت اعتماد تحقیق مرتبط با ضرایب توافق میان داوران است. در این پژوهش نیز با استفاده از ضریب توافق کاپا کیفیت کدگذاری در مراحل مختلف مورد سنجش قرار گرفت. در جدول ۱ وضعیت این کدنامه نمایش داده شده است.

جدول ۱. کدنامه پژوهش

ردیف	شاخص	ابعاد
۱	فرهنگ رضوی	سیره حضرت رضا <small>علیه السلام</small> در تعامل با محرومان
۲		اهل بیت <small>علیهم السلام</small> الگوی گذشت و نوع دوستی
۳		شاخصه‌های محبت و مهربانی در سیره رفتاری حضرت رضا <small>علیه السلام</small>
۴		بررسی سیره اقتصادی حضرت رضا <small>علیه السلام</small>
۵		امام رضا <small>علیه السلام</small> ، صیانت از وحدت اسلامی
۶		عالم آل محمد <small>علیهم السلام</small> ؛ الگوی رأفت در زندگی و مدیریت جهادی
۷	فرهنگ دینی	مقام علمی و معنوی والای حضرت فاطمه معصومه <small>علیها السلام</small> ...
۸		کرامت انسان در قرآن
۹		زیارت - نقش معرفت در زیارت (عارفاً بحقه)
۱۰		جایگاه نفاق و منافقین در اسلام
۱۱		جایگاه کار و کارآفرینی در اسلام
۱۲		جایگاه امام‌زادگان و ترویج فرهنگ دینی (از نگاه رهبری)؛ احمد بن موسی الگوی سبک زندگی ولایی
۱۳		شاخصه‌های تربیت دینی از منظر اسلام
۱۴		جایگاه مادر در تربیت و اهمیت نقش تربیتی مادر
۱۵		مصادیق مهربانی و محبت در سیره حضرت رضا <small>علیه السلام</small>
۱۶		عناصر مقوم اقتصاد مقاومتی در اقتصاد اسلامی

۱۷	انقلاب اسلامی	ائمه هدی <small>علیهم‌السلام</small> ؛ الگوی عدم تبعیت از مستکبران
۱۸		کرامت و حریت
۱۹		نسبت دین و سیاست
۲۰		نقش مشروطه و شیخ فضل الله در صیانت از کرامت مردم ایران

در این کدنامه ۲۰ گویه در قالب سه شاخص فرهنگ رضوی، فرهنگ دینی، انقلاب اسلامی وجود دارد. از سوی دیگر درباره هر سخنرانی موارد دیگری همچون تاریخ سخنرانی، نام سخنران، مدت سخنرانی، مکان سخنرانی، جنسیت مخاطب و موضوع سخنرانی نیز احصا شده است. این کدنامه توسط کارفرما در اختیار محقق قرار گرفته است.

۶-۲. یافته‌های پژوهش

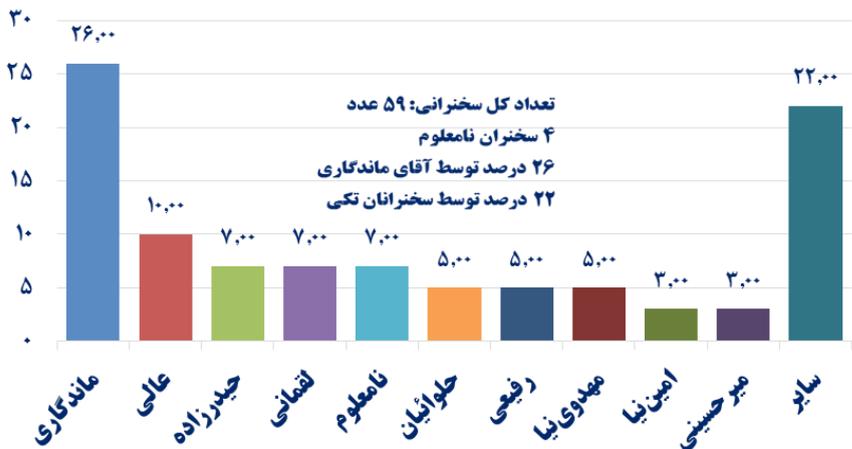
۶-۲-۱. پالایش اولیه سخنرانی‌ها

با عنایت به اینکه ممکن بود برخی از سخنرانی‌ها وضعیت مناسبی برای تحلیل محتوا نداشته باشد، آن‌ها را پالایش کردیم. سخنرانی‌ها به دو قسمت مرتبط و غیرمرتبط تقسیم شده است. منظور از سخنرانی‌های غیر مرتبط مواردی مانند احکام، پرسش و پاسخ یا دارای محتوای مخدوش است که ارتباطی با دهه کرامت نداشته‌اند.

جدول ۲. وضعیت ارتباط سخنرانی‌ها با محورهای دهه کرامت ۱۳۹۶

وضعیت سخنرانی	فراوانی	درصد
مرتبط	۴۷	۷۹٫۶۶
نامرتبط	۱۲	۲۰٫۳۴
کل	۵۹	۱۰۰

بر اساس جدول ۲ مشخص است که ۸۰ درصد سخنرانی‌ها برای تحلیل محتوا مناسب تشخیص داده شده است. ۲۰ درصد آن‌ها نیز شرایط لازم را نداشته است.

نمودار ۱. فهرست مهم‌ترین سخنرانان دهه کرامت ۱۳۹۶

از جمله مواردی که بسیار اهمیت دارد این است که مدت زمان یک سخنرانی چقدر است. در جدول زیر مدت زمان سخنرانی‌های حرم ارائه شده است.

جدول ۳. مشخصات سخنرانی‌های دهه کرامت ۱۳۹۶ منتخب در این پژوهش

مشخصه	پاسخ
میانگین سخنرانی	۳۱/۳۱ دقیقه
کوتاه‌ترین سخنرانی	۱۲ دقیقه
طولانی‌ترین سخنرانی	۵۰ دقیقه
کمترین زمان (کمتر از ۲۰ دقیقه)	امین‌نیا، تولایی، حلویان، رفیعی، فرازی‌نیا، گل‌زاده، گنجی، لقمانی و ماندگاری
زمان متوسط (۲۰ تا ۴۰ دقیقه)	امین‌نیا، حلویان، حیدرزاده، رفیعی، سعیدی، سیدکاشی، طیبی، عالی، عباسی، لقمانی، ماندگاری و موسوی
زمان طولانی (بیشتر از ۴۰ دقیقه)	حیدرزاده، عالی، ماندگاری، مهدوی‌نیا، میرحسینی و نجاتی

بر اساس جدول ۳ مشخص است که متوسط مدت زمان سخنرانی ۳۱ دقیقه است. این بدان معناست که میانگین سخنرانی در بازه متوسط قرار دارد. از طرف دیگر کوتاه‌ترین سخنرانی ۱۲ و طولانی‌ترین سخنرانی نیز ۵۰ دقیقه است. سخنرانانی همچون آقایان امین‌نیا، تولایی، حلویان، رفیعی، فرازی‌نیا، گل‌زاده، گنجی، لقمانی و ماندگاری در اغلب موارد کوتاه، امین‌نیا، حلویان، حیدرزاده، رفیعی، سعیدی، سیدکاشی، طیبی، عالی، عباسی، لقمانی، ماندگاری و موسوی در مواردی متوسط و حیدرزاده، عالی، ماندگاری، مهدوی‌نیا، میرحسینی و نجاتی نیز طولانی صحبت کرده‌اند. آقای ماندگاری از افرادی است که در هر سه مدل سخنرانی کرده است. بیشترین سخنرانی در رواق امام خمینی (۳۴ درصد) انجام شده است. از سوی دیگر ۲۱ درصد در ایوان مقصوره، ۱۹ درصد در صحن جامع رضوی، ۱۷ درصد در رواق دارالحکمه و ۸ درصد نیز در صحن انقلاب انجام شده است. حدود ۸۰ درصد سخنرانی‌ها به صورت عمومی و ۲۰ درصد صرفاً برای بانوان بوده است.

ابعاد فرهنگ رضوی شامل سیره حضرت رضاء علیها السلام در تعامل با محرومان، اهل بیت علیهم السلام الگوی گذشت و نوع دوستی، شاخصه‌های محبت و مهربانی در سیره رفتاری حضرت رضاء علیها السلام، بررسی سیره اقتصادی

حضرت رضا علیه السلام، امام رضا علیه السلام، صیانت از وحدت اسلامی و عالم آل محمد علیه السلام؛ الگوی رأفت در زندگی و مدیریت جهادی بوده است. در جدول ۳ وضعیت کلی این بعد نشان داده شده است.

جدول ۴. تحلیل محتوای بعد فرهنگ رضوی در سخنرانی‌های دهه کرامت ۱۳۹۶

ابعاد	تعداد تکرار	درصد در بعد	درصد از کل
گذشت و نوع دوستی	۱۰۱	۳۹٫۴۵	۴٫۴۴
محبت و مهربانی رفتاری	۷۹	۳۰٫۸۶	۳٫۴۷
رأفت و مدیریت جهادی	۳۱	۱۲٫۱۱	۱٫۳۶
تعامل با محرومان	۲۹	۱۱٫۳۳	۱٫۲۷
صیانت از وحدت اسلامی	۱۴	۵٫۴۷	۰٫۶۲
سیره اقتصادی	۲	۰٫۷۸	۰٫۰۹
کل	۲۵۶	۱۰۰	۱۱٫۲۵

بر اساس جدول ۴ مشخص است که بیشترین مفاهیم موجود در سخنرانی‌های دهه کرامت در رابطه با بعد فرهنگ رضوی به ترتیب به اهل بیت علیهم السلام الگوی گذشت و نوع دوستی (۳۹ درصد)، شاخصه‌های محبت و مهربانی در سیره رفتاری حضرت رضا علیه السلام (۳۱ درصد)، عالم آل محمد علیه السلام؛ الگوی رأفت در زندگی و مدیریت جهادی (۱۲ درصد)، سیره حضرت رضا در تعامل با محرومان (۱۱ درصد)، امام رضا علیه السلام، صیانت از وحدت اسلامی (۵ درصد) و بررسی سیره اقتصادی حضرت رضا (کمتر از یک درصد) است. می‌توان نتیجه گرفت که سخنران‌ها بیشتر بر موضوع گذشت و نوع دوستی و محبت و مهربانی در سخنرانی خود توجه کرده‌اند.

در باره شاخص فرهنگ دینی، ابعاد مقام علمی و معنوی والای حضرت فاطمه معصومه علیها السلام، کرامت انسان در قرآن، زیارت - نقش معرفت در زیارت (عارفا بحقه)، جایگاه نفاق و منافقین در اسلام، جایگاه کار و کارآفرینی در اسلام، جایگاه امام زادگان و ترویج فرهنگ دینی (از نگاه رهبری)؛ احمد بن موسی الگوی سبک زندگی ولایی، شاخصه‌های تربیت دینی از منظر اسلام، جایگاه مادر در تربیت و اهمیت نقش تربیتی مادر، مصادیق مهربانی و محبت در سیره حضرت رضا علیه السلام و عناصر مقوم اقتصاد مقاومتی در اقتصاد اسلامی در نظر گرفته شده و نتیجه بررسی آن در جدول چهار ارائه شده است.

جدول ۵. تحلیل محتوای بعد فرهنگ دینی در سخنرانی‌های دهه کرامت ۱۳۹۶

ابعاد	تعداد تکرار	درصد در بعد	درصد از کل
تربیت دینی از منظر اسلام	۸۳۱	۵۲٫۷۳	۳۶٫۵۳
نقش معرفت در زیارت	۱۶۷	۱۰٫۶	۷٫۳۴
کرامت انسان در قرآن	۱۵۹	۱۰٫۰۹	۶٫۹۹
نفاق و منافقین در اسلام	۱۲۵	۷٫۹۳	۵٫۴۹
جایگاه مادر در تربیت	۸۰	۵٫۰۸	۳٫۵۲
مقام حضرت معصومه <small>علیها السلام</small>	۷۱	۴٫۵۱	۳٫۱۲
مهربانی و محبت معرفتی	۶۳	۴	۲٫۷۷
جایگاه امام‌زادگان	۵۴	۳٫۴۳	۲٫۳۷
کار و کارآفرینی در اسلام	۲۲	۱٫۴	۰٫۹۷
اقتصاد مقاومتی	۴	۰٫۲۵	۰٫۱۸
کل	۱۵۷۶	۱۰۰	۶۹٫۲۷

بر اساس جدول ۵ مشخص است که بیشترین اشاره در سخنرانی‌ها در شاخص فرهنگ دینی به تربیت دینی از منظر اسلام (۵۳ درصد) مربوط است. ولی در رابطه با سایر ابعاد نیز وضعیت بدین‌گونه است که نقش معرفت در زیارت (۱۱ درصد)، کرامت انسان در قرآن (۱۰ درصد)، نفاق و منافقین در اسلام (۸ درصد)، جایگاه مادر در تربیت (۵ درصد)، مقام حضرت معصومه علیها السلام (۴ درصد)، مهربانی و محبت معرفتی (۴ درصد)، جایگاه امام‌زادگان (۳ درصد)، کار و کارآفرینی در اسلام (یک درصد) و اقتصاد مقاومتی (کمتر از یک درصد) است. بنابراین در شاخص فرهنگ دینی بیشترین تأکید سخنران بر تربیت دینی، معرفت در زیارت و کرامت انسان بوده است. از سوی دیگر به کار و کارآفرینی در اسلام و اقتصاد مقاومتی کمتر توجه شده است.

درباره انقلاب اسلامی نیز ابعاد ائمه هدی علیهم السلام؛ الگوی عدم تبعیت از مستکبران، کرامت و حریت، نسبت دین و سیاست و نقش مشروطه و شیخ فضل الله در صیانت از کرامت مردم ایران مورد توجه بوده است که در جدول ۵ وضعیت آن‌ها شرح داده شده است.

جدول ۶. تحلیل محتوای بعد انقلاب اسلامی در سخنرانی‌های دهه کرامت ۱۳۹۶

ابعاد	تعداد تکرار	درصد در بعد	درصد از کل
کرامت و حریت	۳۷۲	۸۳٫۹۷	۱۶٫۳۵
الگوی عدم تبعیت از مستکبران	۴۱	۹٫۲۶	۱٫۸
نسبت دین و سیاست	۳۰	۶٫۷۷	۱٫۳۲
مشروطه و شیخ فضل الله	۰	۰	۰
کل	۴۴۳	۱۰۰	۱۹٫۴۷

بر اساس جدول ۶ مشخص است که بیشترین توجه در شاخص انقلاب اسلامی به موضوع کرامت و حریت با ۸۴ درصد تکرار بوده است. از سوی دیگر به میزان ۹ درصد به الگوی عدم تبعیت از مستکبران و ۷ درصد نیز به نسبت دین و سیاست توجه گردیده است. اما به موضوع مشروطه و شیخ فضل الله در سخنرانی‌های دهه کرامت توجهی نشده است. سه شاخص اصلی فرهنگ رضوی، فرهنگ دینی و انقلاب اسلامی در کدنامه مد نظر بوده است که وضعیت تکرار نهایی آن‌ها به شرح جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۷. تحلیل محتوای ۳ شاخص اصلی فرهنگ رضوی، فرهنگ دینی و انقلاب اسلامی در

سخنرانی‌های دهه کرامت ۱۳۹۶

شاخص	تعداد بعد	فراوانی	درصد
فرهنگ دینی	۱۰	۱۵۷۶	۶۹٫۲۷
انقلاب اسلامی	۶	۴۴۳	۱۹٫۴۷
فرهنگ رضوی	۴	۲۵۶	۱۱٫۲۵
کل	۲۰	۲۲۷۵	۱۰۰

در جدول ۷ مشخص است که بیشترین توجه به شاخص فرهنگ دینی با ۶۹ درصد و سپس شاخص

آن نشان می‌دهد که ۸۰ درصد سخنرانی‌ها برای تحلیل محتوا مناسب تشخیص داده شده است. بیشترین سخنرانی در دهه کرامت توسط آقای ماندگاری و استاد عالی انجام شده است. متوسط مدت زمان سخنرانی ۳۱ دقیقه است. بیشترین سخنرانی در رواق امام خمینی (ره) انجام شده است. حدود ۸۰ درصد سخنرانی‌ها به صورت عمومی و ۲۰ درصد صرفاً برای بانوان بوده است.

بیشترین مفاهیم موجود در سخنرانی‌های دهه کرامت دربارهٔ بعد فرهنگ رضوی به ترتیب به اهل بیت (علیهم‌السلام) الگوی گذشت و نوع دوستی، شاخصه‌های محبت و مهربانی در سیره رفتاری حضرت رضا (علیهم‌السلام) و عالم آل محمد (علیهم‌السلام)؛ الگوی رأفت در زندگی و مدیریت جهادی است و بیشترین اشاره در سخنرانی‌ها در شاخص فرهنگ دینی به تربیت دینی از منظر اسلام، نقش معرفت در زیارت و کرامت انسان در قرآن بوده و در نهایت بیشترین توجه در شاخص انقلاب اسلامی به موضوع کرامت و حریت، الگوی عدم تبعیت از مستکبران و نسبت دین و سیاست بوده است.

به‌طور کلی بیشترین توجه به شاخص فرهنگ دینی با ۶۹ درصد و سپس شاخص انقلاب اسلامی با ۱۹ درصد و شاخص فرهنگ رضوی نیز با ۱۱ درصد است. بیشترین ابعاد تکرار شده در سخنرانی‌های دهه کرامت به ترتیب تربیت دینی از منظر اسلام، کرامت و حریت، نقش معرفت در زیارت، کرامت انسان در قرآن، نفاق و منافقین در اسلام، گذشت و نوع دوستی، جایگاه مادر در تربیت، محبت و مهربانی رفتاری، مقام حضرت معصومه (علیها‌السلام)، مهربانی و محبت معرفتی، جایگاه امام‌زادگان، الگوی عدم تبعیت از مستکبران، رأفت و مدیریت جهادی، نسبت دین و سیاست، تعامل با محرومان، کار و کارآفرینی در اسلام، صیانت از وحدت اسلامی، اقتصاد مقاومتی، سیره اقتصادی و مشروطه و شیخ فضل الله است؛ بنابراین این نتیجه عاید شده است که پراکندگی محتوای سخنرانی‌ها بالا بوده و از سوی دیگر برخی از سخنرانان نیز تلاش کرده‌اند دامنه مفاهیم خود را توسعه دهند. برخی کوتاه و برخی بلند سخنرانی کرده‌اند. لازم است بر اساس یافته‌های این پژوهش شناخت بیشتری دربارهٔ محتوای سخنرانی‌ها به‌دست آمده و بر اساس پیشنهادهای زیر تصمیمات مناسب برای سال آینده گرفته شود:

۱. تدوین بسته‌های محتوایی ویژه سخنرانان و ارائه به آن‌ها هم‌زمان با دعوت برای سخنرانی در حرم.
۲. سنجش کیفیت سخنرانی‌ها به‌صورت مرتب و مقایسه آن با تحلیل محتوای سخنرانی حرم.
۳. تأکید بر چند مفهوم کلیدی برای سخنرانان مشهور.
۴. ارائه نتایج تحلیل محتوای حاضر به سخنرانان و تقاضای تغییر رویه سخنرانی‌های آتی.
۵. تلفیق چالش‌های آستان قدس رضوی و زیارت با محوریت اصلی در سخنرانی‌ها توسط سخنرانان.
۶. اشاره به نموده‌های واقعی اجتماعی مفاهیم به‌کار برده شده در سخنرانی و تحلیل محتوا.
۷. اولویت‌بندی موضوعی سخنرانی‌ها و تمرکز بیشتر بر آن‌ها در سخنرانی‌های حرم.
۸. تعمیم تحلیل محتوای سخنرانی‌ها در برنامه‌های دیگر و تدوین بسته محتوای جامع‌تر.
۹. بررسی علل دوری سخنرانان از محتوای موکول‌شده و کاهش مشکلات آن.

۱۰. برگزاری نشست با سخنرانان کلیدی حرم و ارائه یافته‌ها و تأکید بر اهمیت سخنرانی.

منابع

- ابن بابویه، محمد بن علی (۱۴۱۳ق). *من لا یحضره الفقیه*. (جلد چهارم). مصحح: غفاری، علی اکبر. قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
- افتخاری، اصغر؛ نهازی، غلامحسین. (۱۳۸۹). «امنیت عمومی در اندیشه و بیانات مقام معظم رهبری». *دانش انتظامی*. پاییز ۱۳۸۹. دوره ۱۲. شماره ۳ (مسلسل ۴۸). صص: ۷-۴۹.
- افخمی، علی؛ عابدینی، سیروس؛ محمودی بختیاری، بهروز. (۱۳۹۷). «تحلیل گفتمان انتقادی سخنرانی‌های دونالد ترامپ در مورد مهاجران». *زبان‌شناسی اجتماعی*. سال دوم. شماره ۱. تابستان ۱۳۹۷. صص: ۵۱-۶۱.
- ایشانی، طاهره؛ نعمتی‌قزوینی، معصومه. (۱۳۹۳). «تحلیل خطبه حضرت زینب سلام‌الله علیها در کوفه بر اساس نظریه کنش گفتار سرل». *سقیفه*. سال دوازدهم ویژه حدیث. شماره ۴۵. زمستان ۱۳۹۳. صص: ۲۵-۵۲.
- باردن، لورنس. (۱۳۷۴). *تحلیل محتوا*. ترجمه ملیحه آشتیانی و محمد یمینی دوزی سرخابی. تهران: انتشارات شهید بهشتی.
- پهلوان نژاد، محمدرضا؛ رجب‌زاده، مهدی. (۱۳۸۹). «تحلیل متن‌شناسی زیارتنامه حضرت امام رضا (ع) بر پایه نظریه کنش گفتار». *فلسفه و کلام (مطالعات اسلامی)*. پاییز و زمستان ۱۳۸۹. دوره ۴۲. شماره ۸۵. صص: ۳۷-۵۴.
- جواهری، فاطمه؛ سراج‌زاده، سیدحسین؛ اورعی، نیلوفر. (۱۳۹۵). «تحلیل جامعه‌شناختی جهت‌گیری تبلیغ دینی نسبت به امر سلامت؛ مورد مطالعه: مبلغان و مخاطبان سخنرانی‌های مذهبی شهر قم». *راهبرد فرهنگ*. شماره ۳۳. بهار ۱۳۹۵. صص: ۶۷-۹۱.
- رایف، دانیل؛ لیس، استفن؛ جی. فیکو، فردریک. (۱۳۹۴). *تحلیل پیام‌های رسانه‌ای (کاربرد تحلیل محتوای کمی در تحقیق)*. مترجم مهدخت بروجردی علوی. تهران: انتشارات سروش.
- روشنفکر، کبری؛ محمدی رکتی، دانش. (۱۳۸۸). «تحلیل گفتمان ادبی خطبه‌های حضرت زینب (ع)». *سقیفه*. بهار ۱۳۸۸. دوره ۶. شماره ۲۲ (حضرت زینب (ع)). صص: ۱۲۷-۱۴۹.
- الزین، حاتم. (۱۳۹۵). «استفاده از مثلث بلاغت در سخنرانی‌های دبیر کل حزب الله، سید حسن نصرالله». *مجله جهانی رسانه - نسخه فارسی*. شماره ۲۱. بهار و تابستان ۱۳۹۵. صص: ۳۰-۵۱.
- طبرسی، فضل بن حسن. (۱۴۱۲ق). *مجمع البیان فی تفسیر القرآن*. بیروت: نشر دارالمعرفه.
- ظهوری عین‌الدین، عباس؛ پورعلی، سعید. (۱۳۹۸). «تحلیل محتوای کیفی سخنرانی‌های رئیس دولت یازدهم (حسن روحانی) در سازمان ملل با رویکرد استقرایی». *پژوهش سیاست نظری*. شماره ۲۶. صص: ۳۵-۵۸.
- فوزی، یحیی؛ حسن‌پور، صابر؛ علیزاده سیلاب، قدسی. (۱۳۹۴). «تحلیل آماری و محتوایی سخنرانی‌های امام خمینی (ره) در سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۴۱». *مطالعات انقلاب اسلامی*. شماره ۴۳. زمستان ۱۳۹۴. صص: ۱۷۹-۱۹۲.
- کریپندورف، کلوس. (۱۳۷۸). *تحلیل محتوا*. ترجمه: هوشنگ ناییب. تهران: انتشارات روش.
- لعل‌علیزاده، محمد؛ مقدس، اعظم؛ میرزاخانی، عابد. (۱۳۹۹). «الگوی حکمرانی رهبری؛ تحلیل محتوای سخنرانی‌های نوروزی در دو دوره اول ریاست جمهوری سال‌های ۱۳۸۴ و ۱۳۹۲». *نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمان*. دوره ۱۰. شماره ۱ (پیاپی ۱۸). صص: ۸۳-۱۰۶.
- متقی‌الهندی، علاء‌الدین علی. (۱۴۰۱ق). *کنز العمال فی سنن الأقول والأفعال*. بیروت: مؤسسه الرساله.
- هولستی، آل‌آر. (۱۳۷۳). *تحلیل محتوا در علوم اجتماعی و انسانی*. ترجمه نادر سالارزاده امیری. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.

References

- Afkhami, Ali; Abedini, Cyrus; Mahmoudi Bakhtiari, Behrouz. (2017). "Critical Discourse Analysis (CDA) of Donald Trump's Lectures about Immigrants". *Sociolinguistics*. Q2 (1): 51-61. [In persian]
- Alsohaibani, A. (2017). Influence of religion on language use: A sociopragmatic study on the influence of religion on speech acts performance (*Doctoral dissertation, University of East Anglia*).
- Anshel, M. H., & Smith, M. (2014). The role of religious leaders in promoting healthy habits in religious institutions. *Journal of religion and health*, 53(4), 1046-1059.
- Burden, Lawrence. (1993). content analysis. Translated by Maleeha Ashtiani and Mohammad Yemeni Dozi Sorkhabi. Tehran: Shahid Beheshti Publications.
- Conrad, R., & Hardenberg, R. (2020). Religious Speech as Resource. A Research Report. *International Journal of Practical Theology*, 24(1), 165-195.
- Crippendorf, Kloss. (1999). content analysis. Translation: Houshang Naibi. Tehran: Rosh Publications.
- Eftekhari, Asghar; Nahazi, Gholamhossein. (1389). "Public security in the thoughts and statements of the Supreme Leader". *Law enforcement knowledge*. 12 (3): 7-49. [In persian]
- El Zein, H. (2016). The Employment of Rhetorical Triangle in the Speeches of Hezbollah's Secretary-General Sayyed Hassan Nasrullah. *Global Media Journal-Persian Edition*, 11(1), 30-46.
- Fouzi, Yahya; Hassanpour, Saber; Alizadeh Silab, Qudsi. (2014). "Statistical and content analysis of Imam Khomeini's (RA) speeches in 1341-1368". *Islamic Revolution Studies*. Number 43. Winter 2014. pp: 179-192. [In persian]
- Hjelm, T. (2014). Religion, discourse and power: A contribution towards a critical sociology of religion. *Critical Sociology*, 40(6), 855-872.
- Holsti, L.R. (1973). Content analysis in social sciences and humanities. Translated by Nader Salarzadeh Amiri. Tehran: Allameh Tabatabai University Press.
- Ibn Babvieh, Muhammad bin Ali (1413). *Man La Yahdara Al-Faqih* (Volume Four), proofreader: Ghafari, Ali Akbar, Qom: Islamic Publications Office affiliated with the Qom Seminary Society of Teachers.
- Ishani, Tahira; Nemati Qazvini, Masoumeh. (2013). "Analysis of Hazrat Zainab's speech in Kufa based on the theory of speech act" the ship 12 (45): 25-52. [In persian]
- Javaheri, F., Serajzadeh, S. H., & Urai, N. (2016). A Sociological Analysis of Religious Propagation Approach to Health; Case Study: Preachers and Audience of Religious Speeches in Qum. *Strategy for Culture*, 9(33), 67-91. [In persian]

laelalizadeh, M., moghadas, A., & mirzakhani, A. (2020). Leadership governance Model: The content analysis of Nowruz lectures in two different periods of years 1384 to 1400. *Journal of Social Theories of Muslim Thinkers*, 10(1), 83-106. doi: 10.22059/jstmt.2020.77808. [In persian]

Motaghi Al-Handi (1401 AH). *Kanz al-Umal fi Sunan al-Aqwal al-Afeal*, Beirut: Ešt. Al-Rasalah. [In persian]

Pahlavān Nijād, M. R., & Rajabzāda, M. (2011). An Analysis of the Textology of Imam al-Rizā (A.S.)'s Ziyārat Nāma Based of the Theory of Speech Function. *Essays in Philosophy and Kalam*, 42(2), -. doi: 10.22067/philosophy. v42i2.11255. [In persian]

Rife, Daniel; Lacey, Stephen; J. Fico, Frederic. (2014). *Analysis of media messages (application of quantitative content analysis in research)*. The translator was born in Boroujerdi Alavi. Tehran: Soroush Publications.

Roshanfekar, k., Mohammadi Rakati, Danesh. (2017). "Analysis of the literary discourse of Hazrat Zainab's (pbuh) sermons". *the ship Spring 2018*. Volume 6. Number 22 (Hazrat Zainab (PBUH)). pp.: 127-149. [In persian]

Tabarsi, Fazl bin Hasan (1412 Gh). *Al-Bayan Forum in Tafsir al-Qur'an*, Beirut: Dar al-Ma'rifah Publishing House. [In persian]

zohuri einoddin, abbas, pourali, saiced. (2020). Qualitative content analysis of President XI speeches (Hassan Rouhani) at the United Nations in an inductive approach. *Pizhūhish-i siyāsāt-i nazāri*, 26:35-58. [In persian]